

کوچه باغ هیاوو

(گزیده ای از بازی های محلی مردم بلوچ)

مؤلف:

منصور مرادزهی

انتشارات ارسطو

(چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۵

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۰۵۹-۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۳۰۰۲۹

عنوان و نام پدیدآور: کوچه باغ هیاهو: (گزیده‌ای از بازی‌های محلی مردم بلوچ) / مولف منصور مرادزهی.

مشخصات نشر: مشهد: ارسطو، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱ ج. (بدون شماره گذاری).

یادداشت: کتابنامه؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر: (گزیده‌ای از بازی‌های محلی مردم بلوچ).

موضوع: بازی‌ها -- ایران -- بلوچستان

موضوع: Games -- Iran -- Baluchestan

رده بندی دیویی: ۷۹۶/۰۹۵۵۷۴

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۹ک۹ م۴/۷۸/۱۲۰۴ GV

سرشناسه: مرادزهی، منصور، ۱۳۶۸ -

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

نام کتاب: کوچه باغ هیاهو: (گزیده‌ای از بازی‌های محلی مردم بلوچ)

مولف: منصور مرادزهی

ناشر: ارسطو (با همکاری سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

چاپ: مدیران

قیمت: ۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۰۵۹-۷

تلفن های مرکز پخش: ۳۵۰۹۶۱۴۵ - ۳۵۰۹۶۱۴۶ - ۰۵۱

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران

پیاپی نهم دوره انتخاب کتاب سال استان یلوچستان و بلوچستان

شماره: ۱۴۶۹۶ / ۱۴۶۵۳
تاریخ: ۹۵ / ۱۲ / ۲۳

فریخته از جہند جناب آقای منصور مراد زہبی

آنان کہ قلم بہ دست می گیرند بہ آیین راست کرداری و نیک گفتاری و در پاسداری و کیان بانی از زبان و اصلت ایرانی و اسلامی، قامت ہمت بہ رداي خدمت می آرایند. رسالتی بہ عظمت فرهنگ یک ملت را بہ شانہ ی تعہد و تدبر می کشند.

بدین روی این لوح تجلیل بہ پاس سال ہا آفرینش، صیقل روح و انتخاب و معرفی کتاب حضرت عالی با عنوان **کوچہ باغ ہیاہو** در دیباچہ شایستہ تقدیر کتاب سال استان پیشکش تلاش گران سنگ تان می گردد.

زمزم زلال ہستی تان از جوشش چشمہ سازان نیک بختی و بہروزی روشن و خوشہ چینی تان از دشت پر بار انسان مداری و خوردوزی ہماریہ باد، چراکہ :

خرد زیور نامداران بود

حسین مسگرانی
مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی
استان سیستان و بلوچستان

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

کلیات

۱۱	علائم آوانویسی
۱۳	مقدمه
۱۵	پیشگفتار
۱۷	اهداف
۱۸	دو ضرب‌المثل منظوم بلوچی درباره‌ی بازی
۱۸	نمونه گفته‌هایی برای دعوت به بازی
۱۹	جمله‌ای برای آغاز بازی
۱۹	نمونه‌ای منظوم برای شروع یارگیری در بازی
۲۰	جمله‌ای برای پرهیز از تقلب
۲۰	جمله‌ای منظوم برای نگه داشتن نفس
۲۰	جمله‌ای در مورد حق استفاده از شروع بازی
۲۱	واژگان مخصوص حق آغاز بازی

معرفی بازی ہا بہ ترتیب الفبا

۲۵	آپ دیکا
۲۵	آلی جُبک
۲۷	آنجلاسکی
۲۸	ایرُوجی
۲۸	اینگی
۲۸	بچیلو کی / وَجبی
۲۹	بُونگ
۳۰	پَتنگی
۳۱	پُشت مہ پُشت
۳۱	پورِیچ
۳۲	پَناہو کی / کتکی
۳۳	پَنچو کی
۳۴	تالی
۳۵	تُرُو کی / گواتوی
۳۵	تُرْت گوازی
۳۶	تلکی / لتو کی
۳۹	چَل
۳۷	چَم چیر کا

۳۸ چَمَان بَنَدو کی
۳۸ چوک
۳۹ چیتی
۴۰ کاتلی / اشکاتلی
۴۱ حینجی / دامنی / وَسَط گُوَزی
۴۲ دَبَل
۴۳ دَگول
۴۳ کَپَگ
۴۵ کشکان کِراشک
۴۵ کَلکی
۴۶ گُرکان پَدو / پی گُرگان
۴۷ گُروماسکو
۴۷ گَلو گُوَزی
۴۸ لپار
۴۸ لدو کی
۴۹ لگوش
۵۰ لُنک گُوَزی
۵۰ مَجول
۵۱ مُچکایی

صفحه	عنوان
۵۱	مول
۵۲	نُه گدّگی
۵۳	هپت دُو کی
۵۴	هدّکان رو
۵۵	هیلاری
۵۶	فهرست منابع

کتابت

علائم آوانویسی

ر: r	د: d	أ: a
ژ: ž	ڈ: Ď	آ: ā
س: s	گ: g	اِ: e
ت: t	ه: h	آی: Ā
ٹ: ṭ	ج: j	أ: O
و: w	ک: k	او: ū
خ: x	ل: l	ای: ē
ی: y	م: m	أو: ō
ز: z	ن: n	ب: b
ش: š	پ: p	چ: č

مقدمه

از زمان قدیم، بازی و سرگرمی با انسان همراه بوده، هنوز نقش آن در زندگی انسان پررنگ است. امروزه با تغییر و تحول در جامعه و زمان، بازی نیز رنگ تازه‌ای می‌گیرد و انواع بازی‌های مدرن و تازه به وجود می‌آیند.

در گذشته، بازی‌هایی در بین مردم رایج بوده که اکنون ما فقط اسم آنها را می‌شنویم و جای خود را به بازی‌های جدیدتری داده‌اند.

در زمان قدیم به علت نبود روشنایی کافی، مردم فقط در روزها و شب‌های مهتابی بازی می‌کرده‌اند. برخی بازی‌ها مخصوص دختران و برخی به پسران تعلق دارد و برخی مشترک است.

مطالب این اثر از طریق تحقیقات میدانی و کتابخانه‌ای گردآوری شده است. در بلوچستان، بازی‌های زیاد و متنوعی از قدیم وجود داشته که برخی هنوز در بین مردم رایجند.

بازی‌ها جز نقش سرگرم‌کنندگی نشان‌دهنده‌ی دغدغه‌ها، اندیشه‌ها، سبک زندگی و فرهنگ هر قوم و ملت است. بسیاری از بازی‌های کهن، نقشی آیینی دارند و بازمانده و مرده ریگ آیین‌های فراموش شده‌ی یک قوم هستند. گردآوری و ضبط بازی‌ها کمکی است به انسان‌شناسی و تاریخ، و گاهی پیشینه‌ی مشترک دو یا چند قوم و ملت را نشان می‌دهد. در واقع می‌توان به

صورت خلاصه گفٲ: بازی ها نقطه‌ی تقاطع تاریخ و جغرافیا هستند؛ یعنی بازی ها هم پیشینه‌ی تاریخی یک قوم را می نمایانند و هم به طرز انفکاک ناپذیری با محیط و جغرافیای یک قوم و ملت گره خورده‌اند.

در پایان جا دارد از تمامی بزرگوارانی که مرا در تدوین این اثر یاری نموده‌اند صمیمانه تشکر کنم.

پیشگفتار

بعضی از بازی‌ها و ورزش‌های خاص رایج در بلوچستان معروف به بلوچی گوازی (بازی بلوچی) هستند. واژه گوازی gwāzī (بازی) یک واژه اصیل ایرانی است. امروزه لیب layb (بازی) هم می‌گویند که شاید از لعب عربی باشد. افعال مرکب « گوازی کنگ gwāzī kanag و لیب کنگ layb kanag » که هر دو به معنای بازی کردن هستند در بلوچی ساخته شده و رایجند.

به نظر می‌آید این بازی‌ها در فرهنگ بلوچی، سابقه طولانی داشته باشند و بسیاری از جنبه‌های فرهنگی این قوم را می‌توان از محتوای همین بازی‌ها دریافت کرد. از آن جا که هر نوع بشری به صورت طبیعی، علاقه‌مند و نیازمند به بازی است؛ پس می‌توان گفت که بلوچ‌ها هم از این قانون، مستثنی نبوده‌اند. از آن جا که بلوچ با اقوام مختلف ارتباط داشته و در مکان‌های جغرافیایی مختلف زندگی کرده‌اند، بازی‌های زیادی آموخته یا اختراع نموده‌اند. بعید نیست که بسیاری از این آموخته‌هایشان را در طول این مهاجرت تاریخی فراموش کرده باشند. در این جا تلاش بر آن است که بر اساس مانده‌ها در منابع و یا اشعار شفاهی و یا ضرب‌المثل‌ها، درباره جنبه تاریخی بازی‌های قومی بلوچی به اختصار توضیحاتی آورده شود.

بازی‌های قومی که هر کدام دارای یک یا چند ویژگی است، با توجه به